

Прийняття рішень в ієрархічних системах

к.т.н., доц. Надія І. Недашківська
Інститут прикладного системного аналізу НТУУ “КПІ”

n.nedashkivska@gmail.com

Література

- Панкратова Н.Д., Недашківська Н.І. Моделі і методи аналізу ієрархій: Теорія. Застосування: Навчальний посібник. – К: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2010. – 371 с.

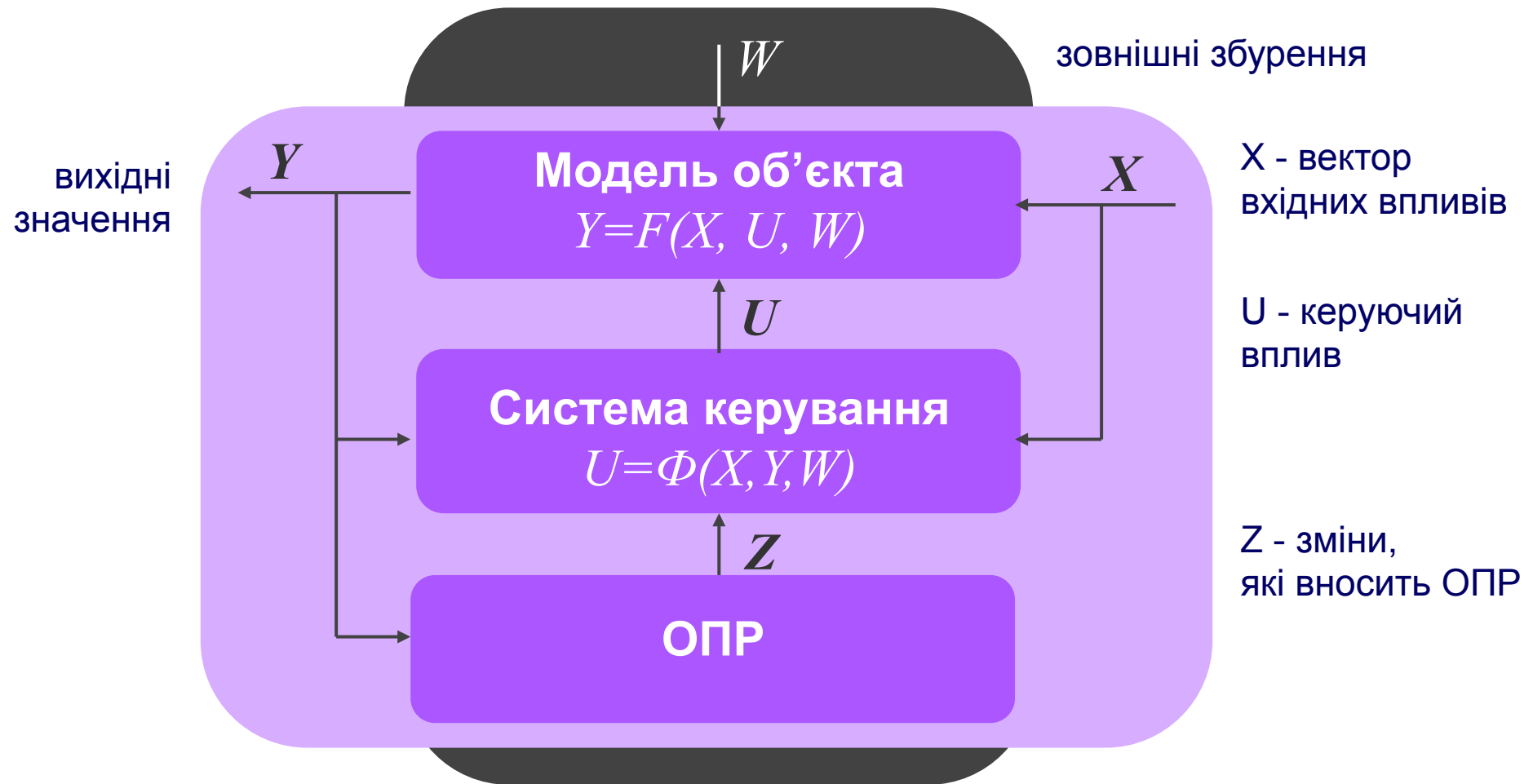
Тема 1. Класи задач

к.т.н., доц. Надія І. Недашківська
Інститут прикладного системного аналізу НТУУ “КПІ”

n.nedashkivska@gmail.com

1.1. Задачі підтримки прийняття рішень (ППР)

Традиційна схема автоматизованого керування (кібернетичний підхід)

Погано (слабко) структуровані об'єкти керування

- унікальність
- відсутність формалізованої цілі функціонування
- відсутність оптимальності
- динамічність
- неповнота опису (наявність НЕ-факторів)
- наявність свободи волі

Елементи задачі підтримки прийняття рішень

- альтернативи рішень
- критерії
- оцінки альтернатив за критеріями

В и д и к р и т е р і ї в:

- кількісні
  - кількісно-визначені
  - кількісно невизначені
- якісні

Задачі підтримки прийняття рішень (ППР)

1. задача вибору
2. задача ранжування
3. задача розподілу ресурсів

Приклади задач підтримки прийняття рішень

1. Побудова рейтингів.
2. Розподіл ресурсів (оцінювання проектів).
3. Планування та розвиток.
4. Аналіз ефективність-витрати.
5. Прийняття кадрових рішень.
6. Вирішення конфліктів.
7. Пошук суттєвих факторів.
8. Прогнозування.
9. Аналіз ризиків.

Дійові особи процесу підтримки прийняття рішень

- особа, що приймає рішення (ОПР)
- активні групи
- експерт
- консультант (аналітик)

1.2. Ієрархії для представлення складних систем

Ієрархії як представлення складності

Складність характеризується великою кількістю взаємодій між:

- багатьма суб'єктивними та об'єктивними факторами різного типу та ступеня важливості,
- групами людей з різними цілями та протилежними інтересами.

Ці фактори визначають імовірність або неможливість вибору однієї з доступних альтернатив, яка прийнятна для всіх з певним ступенем компромісу.

Ієрархії як представлення складності

Потрібна організована структура для представлення акторів, їх цілей, критеріїв та політик, альтернативних результатів, ресурсів, які розподіляються за цими альтернативами.

Приклад ієрархічної структури

Загальна ціль (фокус) проблеми

- вибір найкращого варіанту дій,
- розподіл ресурсу відповідно до важливості,
- горизонт планування дій (інтервал часу, роки)

Рівень критеріїв

Рівень підкритеріїв

Рівень акторів

визначає, який з акторів найбільшим чином впливає на результат

Рівень цілей акторів

Рівень політик акторів

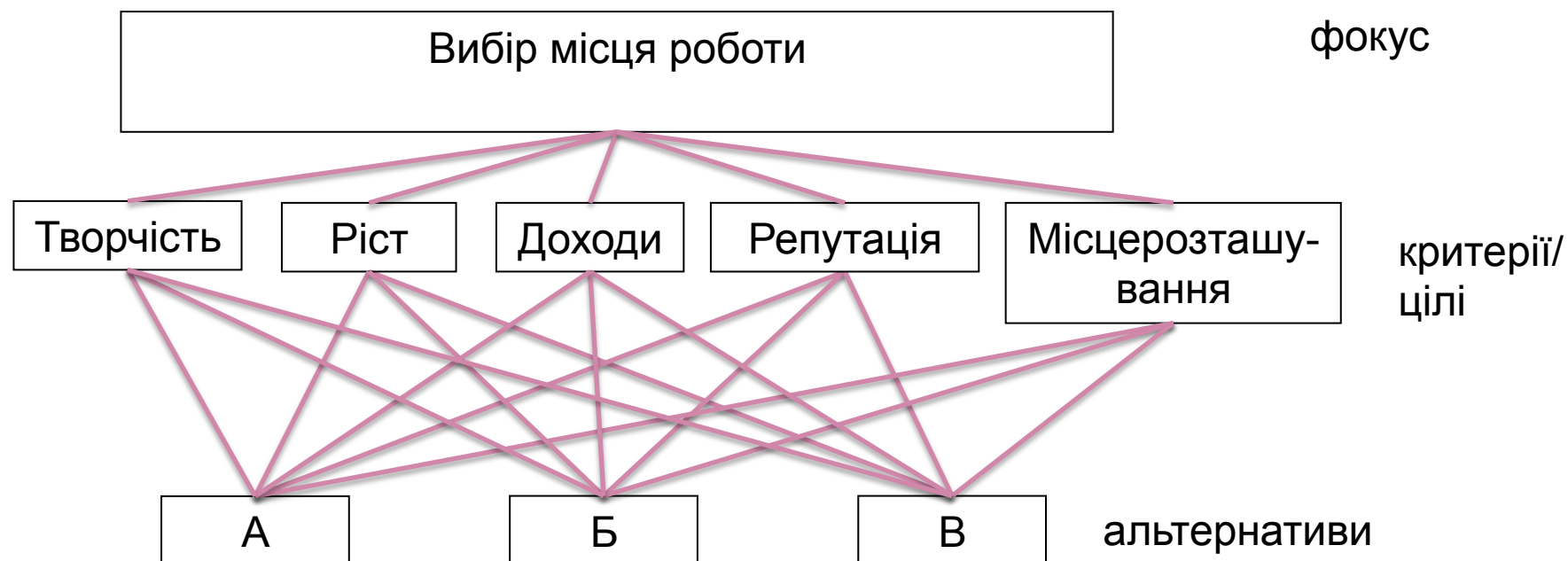

Рівень альтернативних результатів

Приклад ієрархії: вибір місця роботи

Зі студентом, який тільки отримав диплом, спілкувалися щодо трьох можливих місць роботи

Приклад оцінювання дій компанії-виробника споживчої продукції

Вивчивши оточення, в якому знаходиться компанія X, було побудовано ієрархію.

Вплив X на стратегії завоювання ринку буде стримуватися впливом торговців і конкурентів, які виробляють подібні товари. Споживачі в дану ієрархію не включені.

Їх потреби віднесені до цілей торговців.

Приклад оцінювання дій компанії-виробника споживчої продукції

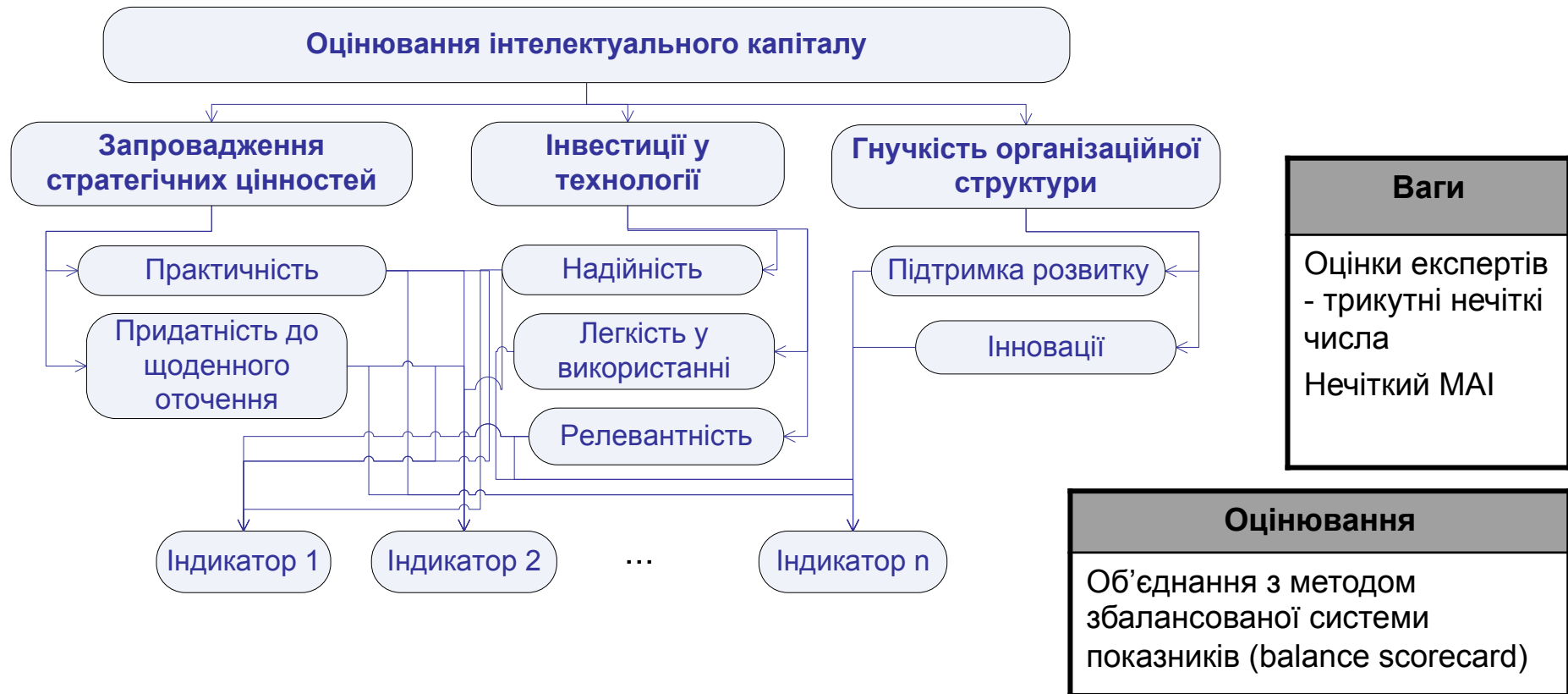

Вибір моделей альянсів між банками і страховими компаніями

Оцінювання	Інше
<p>Панель експертів: представники топ-менеджменту банків і страхових компаній</p> <p>консенсусний принцип: інтенсивність парного порівняння – в результаті обговорювання всіма учасниками панелі. (AIJ)</p>	<p>Кожній альтернативі:</p> <ul style="list-style-type: none"> -вага за фінансовими критеріями і -вага за критерієм «ризик». <p>Остаточне рішення – ОПР.</p>

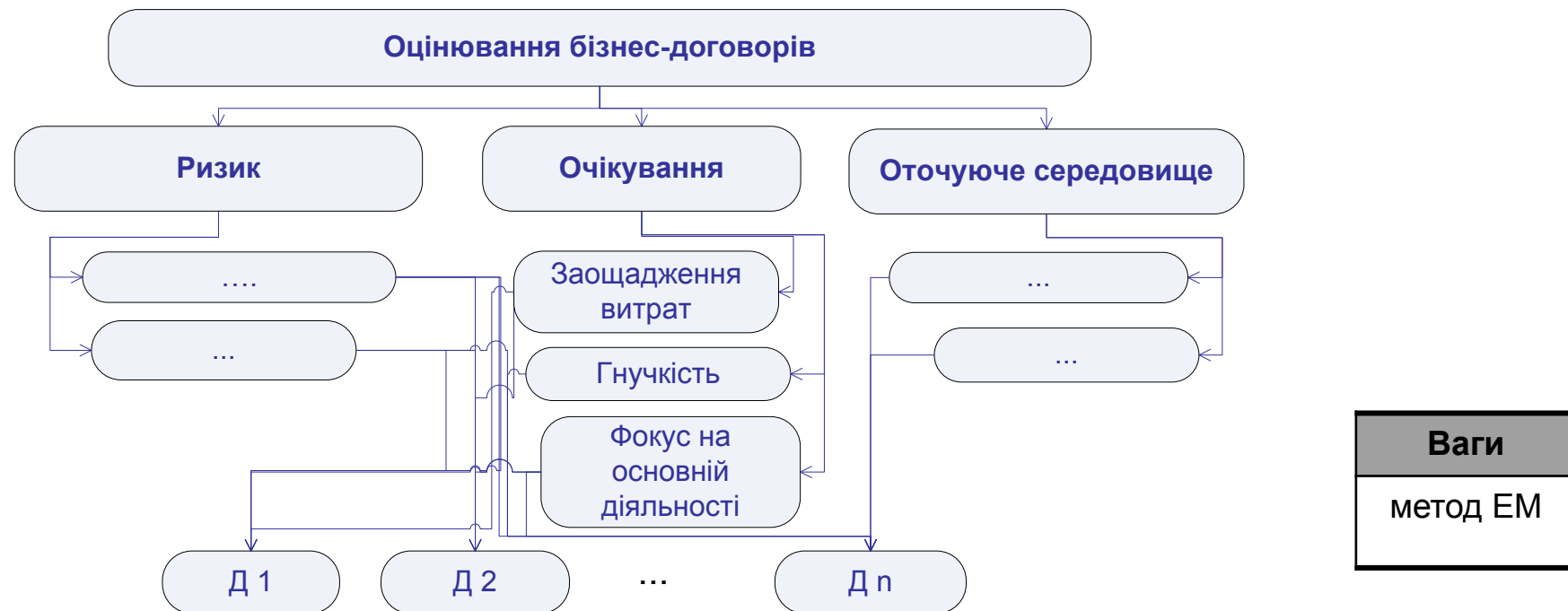
Оцінювання інтелектуального капіталу

F. Tunç Bozbura, Ahmet Beskese. Prioritization of organizational capital measurement indicators using fuzzy AHP // International Journal of Approximate Reasoning 44 (2007) 124–147.

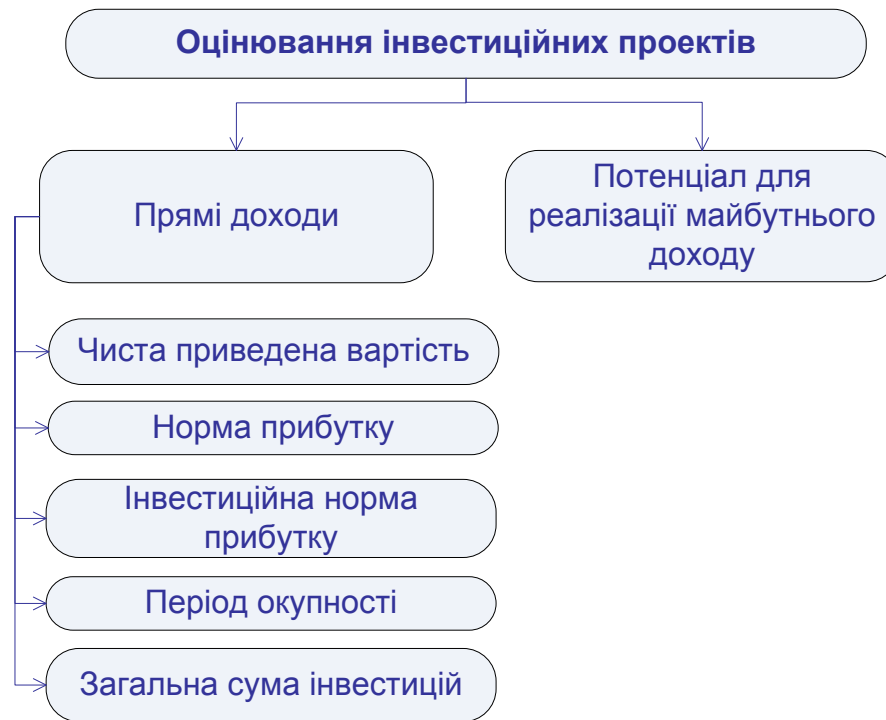
K. Hafeez, N. Malak, Y.B. Zhang. Outsourcing non-core assets and competences of a firm using analytic hierarchy process // Computers & Operations Research 34 (2007) 3592 – 3608.

Оцінювання бізнес-договорів

Dong-HoonYang, Seongcheol Kim, Changi Nam, Ja-Won Min. Developing a decision model for business process outsourcing // Computers & Operations Research 34 (2007) 3769 – 3778.

Розподіл ресурсів: Оцінювання інвестиційних проектів

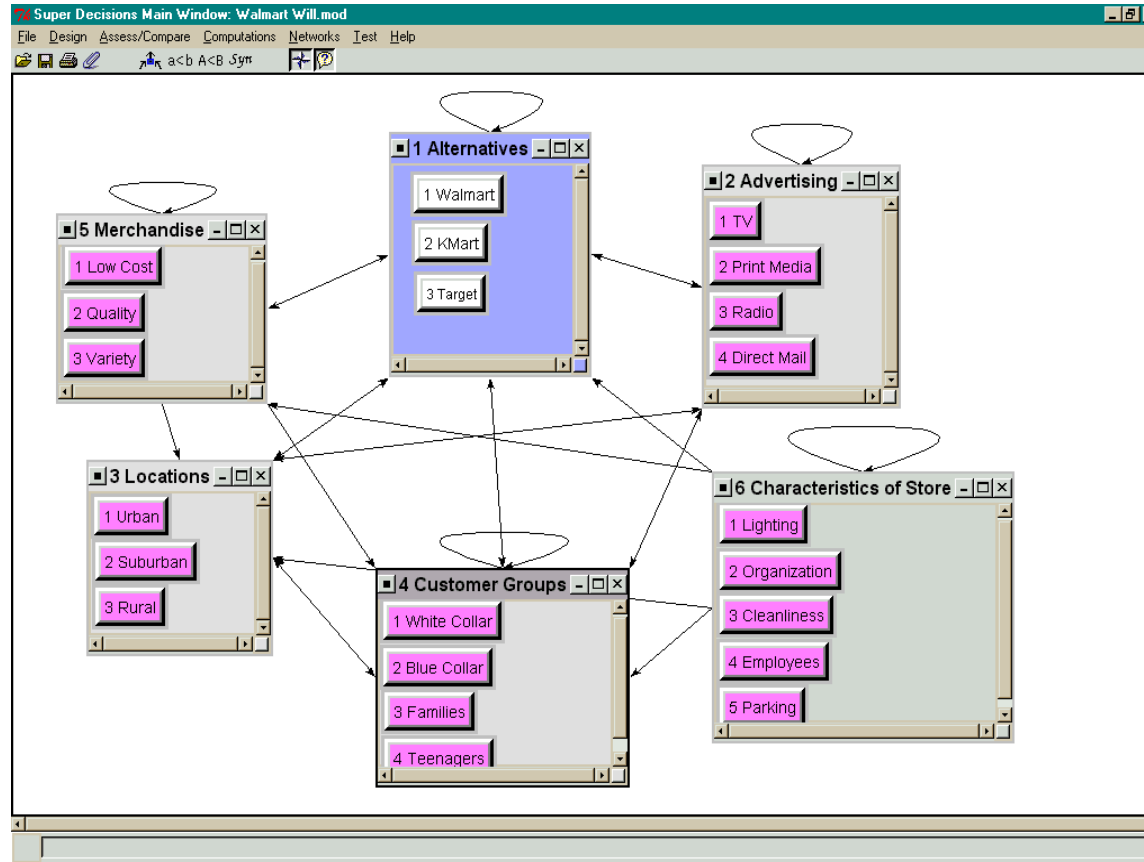

Ваги
метод ЕМ

Парні порівняння	Інше
Два етапи: <ul style="list-style-type: none"> - МПП формувалися однією групою експертів - МПП передавалися іншій групі для підтвердження	Поєднання МАІ з імітаційним моделюванням

Qing Li, Hanif D. Sherali. An approach for analyzing foreign direct investment projects with application to China's Tumen River Area development // Computers & Operations Research 30 (2003) 1467–1485.

Розподіл ресурсів: Оцінювання долі ринку компаній

Saaty Thomas L. Theory of the Analytic Hierarchy and Analytic Network Processes- Examples, Part 2.2. // Системні дослідження та інформаційні технології. – 2003. - №2. – С.7 – 34 .

Ваги

метод аналізу
мереж

Кластери

- 1 Компанії-конкуренти:
-Walmart, -Kmart, -Target
- 2 Реклама
- 3 Місцерозташування
- 4 Групи споживачів
- 5 Товари

Результати порівнювалися з фактичними обсягами продажу цих компаній

1.3. Етапи базового методу аналізу ієрархії (MAI)

Принципи MAI

Функції MAI

- декомпозиція
- порівняльні судження
- ієрархічна композиція
- структуризація складності
- вимірювання у шкалі відношень
- синтез

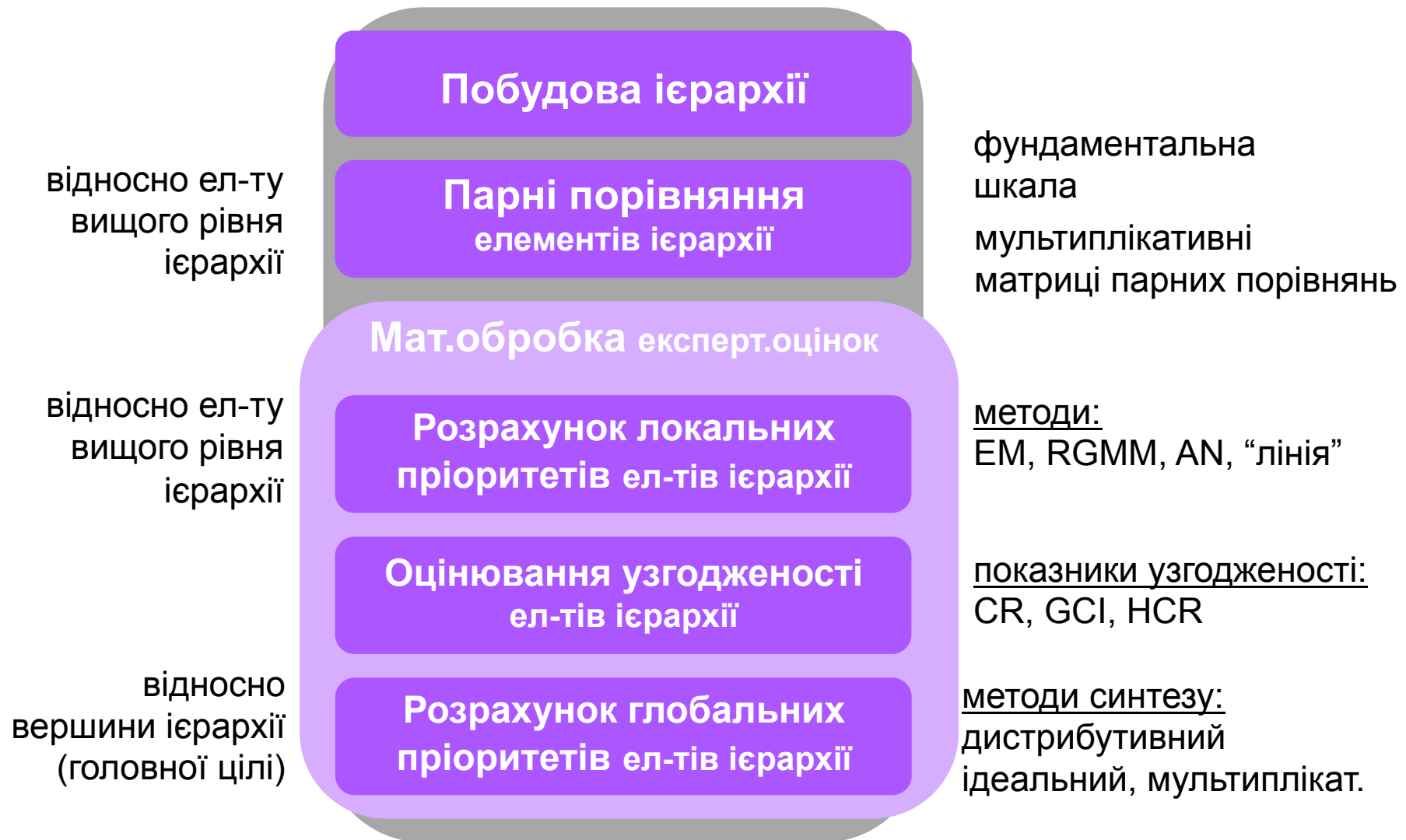
Фундаментальна шкала парних порівнянь

Кількісні вираження градацій	Градації шкали (судження)	Пояснення
1	Однаково важливі	Елементи рівні за своїм значенням
3	Ненабагато важливіші (слабка перевага)	Існують вербальні висловлювання щодо пріоритету одного елементу над іншим, але ці висловлювання досить непереконливі
5	Суттєво важливіші (сильна перевага)	Існують добрі докази та логічні критерії, які можуть показати, що один з елементів більш важливий
7	Значно важливіші (дуже сильна перевага)	Існує переконливий доказ великої значущості одного елемента в порівнянні з іншим
9	Абсолютно важливіші (абсолютна перевага)	Усвідомлення пріоритету одного елементу над іншим максимально підтверджується
2, 4, 6, 8	Проміжні оцінки	Потрібен певний компроміс

Аксиоми MAI

- однорідності
- оберненості (взаємності)
- незалежності елементів вищих рівнів ієрархії від елементів нижчих рівнів

Етапи МАІ

1.4. Ієрархія як частково впорядкована множина

Частково впорядкована множина

Означення. Частково впорядкованою наз.

множина H з бінарним відношенням $\leq$,
яке задовольняє умовам:

- рефлексивності: $x \leq x \quad \forall x$
- антисиметричності: $(x \leq y) \wedge (y \leq x) \Rightarrow x = y \quad \forall x, y$
- транзитивності: $(x \leq y) \wedge (y \leq z) \Rightarrow x \leq z \quad \forall x, y, z$

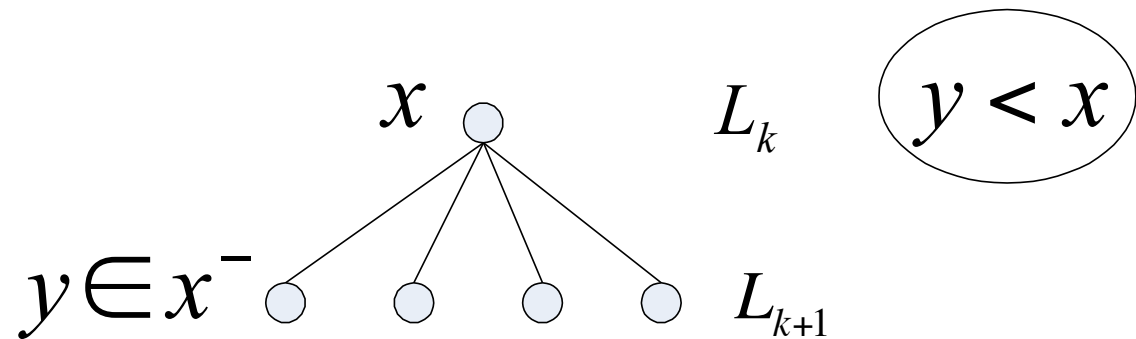
Означення. Відношення строгого порядку

$$x < y \Leftrightarrow (x \leq y) \wedge (x \neq y)$$

Властивість покриття

Означення. x покриває (домінує) y , якщо:

$$(y < x) \wedge (\nexists t : (y < t) \wedge (t < x))$$

$$x^- = \{y \mid x \text{ покриває } y\}$$

$$x^+ = \{y \mid y \text{ покриває } x\}$$

$$\forall x \in H$$

Означення ієрархії

Означення.

Нехай H - частково впорядкована множина з найбільшим елементом b .

H наз. **ієрархією**, якщо виконуються наступні умови:

✓ існує розбиття H на підмножини $L_k \quad k = 1, 2, \dots, h$

$$L_1 = \{b\}$$

✓ із $x \in L_k$ випливає, що $x^- \subseteq L_{k+1} \quad k = 1, 2, \dots, h-1$

✓ із $x \in L_k$ випливає, що $x^+ \subseteq L_{k-1} \quad k = 2, \dots, h$

Означення повної ієрархії

Означення. Ієрархія називається **повною**, якщо

$$x^+ = L_{k-1} \quad \forall x \in L_k \quad k = 2, \dots, h$$

Функція ваги

Означення. Функцією ваги називається

$$w_x : x^- \rightarrow [0,1] \quad \sum_{y \in x^-} w_x(y) = 1 \quad \forall x \in H$$

